

5. Минаев Г.А. Безопасность организации: Учебник. – К.: КНТ, 2009. – 440 с.
6. Система економічної безпеки держави / Під заг. ред. д.е.н., проф., заслуженого економіста України Сухорукова А.І. / Національний інститут проблем міжнародної безпеки при РНБО України. – К.: ВД «Стилос», 2009. – 685 с.
7. Франчук В.І. Основи економічної безпеки: навчальний посібник / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів: 2008. – 203 с.

Наталія Руденко
Чорноморський державний університет
ім. Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Бюджетні установи згідно діючого законодавства фінансуються за рахунок Державного бюджету України через систему органів Державного казначейства України. Причому фінансування розподіляється на загальний та спеціальний фонди за ознакою приналежності надходжень.

До 2000 р. кошти спеціального фонду не були включені до Державного бюджету України, отже бюджетні установи мали більшу свободу дій щодо власних надходжень. Пізніше всі кошти, що включені до кошторису бюджетної установи, були враховані і в державному бюджеті. А після переходу на казначейську систему виконання бюджету та введення єдиного казначейського рахунку, Державне казначейство України отримало повний доступ до всіх ресурсів бюджетних установ в будь-який момент часу.

Ця зміна сприяла покращенню контролю за витрачанням бюджетних коштів, прозорістю виконання бюджету на всіх рівнях. Однак, повне підпорядкування всіх ресурсів установ зменшує їх потенційні можливості при веденні господарської діяльності.

Освітні установи в світі не завжди мають статус бюджетних та неприбуткових, як значна частина українських ВНЗ. Взагалі, можна виділити три базових типи фінансування вищої школи у світі [1, с.36]:

- 1) ВНЗ, діяльність яких фінансується виключно за рахунок державних коштів;
- 2) фінансування виключно за недержавні кошти;
- 3) використання змішаного фінансування у різних пропорціях.

У багатьох країнах особливості фінансування освіти пояснюються з традиційної, історичної та соціокультурної точок зору. В середині цих ти-

пів можливі різні комбінації факторів, які склалися в силу історичних або соціокультурних обставин, наприклад, близькість до технопарків та бізнес-інкубаторів (як в США), подальше працевлаштування випускників (як для державних ВНЗ Японії), надання можливості відстрочки оплати за навчання (Австралія, Шотландія) тощо.

Для державних освітніх закладів України характерне як бюджетне фінансування, так і не бюджетне, поряд з ними існують повністю приватні ВНЗ. На сьогодні частка приватних ВНЗ складає від 33% (III-IV рівні акредитації) до 11% (I-II рівні акредитації) [2].

В Україні за рахунок коштів загального фонду державного бюджету фінансується лише частина витрат установи. Для ВНЗ частіше за все це: заробітна плата професорсько-викладацького складу (відповідно норм ставок ПВС до кількості студентів держзамовлення); стипендія студентів, які навчаються за держзамовленням; витрати на забезпечення незахищених категорій студентів (сиріт, інвалідів, малозабезпечених, сімей з дітьми); часткова компенсація витрат на комунальні платежі установи; часткове фінансування видатків на фундаментальні та прикладні дослідження. Фінансування із загального фонду передбачає розподіл видатків за повною їх економічною класифікацією на виконання бюджетною установою основних функцій.

Всі інші витрати бюджетні установи несуть не за рахунок загального фонду бюджету, а за рахунок спеціального. Лише з 2000 р. до державного бюджету були включені кошти спеціального фонду. Доходи спеціального фонду – це надходження від плати за послуги, що надають бюджетні установи згідно із законодавством України, а також кошти, перераховані бюджетним установам для виконання окремих доручень, благодійні внески, гранти та дарунки [3, с.40]. Можна визначити такі проблеми, з якими мають справу в ході провадження своєї господарської діяльності освітянська бюджетна установа:

1. *Зменшення маневрування власними коштами (кошти спеціального фонду) після включення їх до складу Державного бюджету України.* Згідно із діючим порядком всі надходження в каси бюджетних установ повинні в подальшому зараховуватися на спеціальні рахунки, відкриті в органах казначейства, окрім наперед визначеного залишку готівки в касі. Порядок використання цих коштів мало чим відрізняється від порядку використання коштів із загального фонду, а саме – наперед розрахована потреба у фінансуванні на кожен місяць.

2. *Повна залежність від політичної та економічної ситуації в країні в розрізі стабільності надходжень коштів загального фонду.* Бюджетна установа на початку бюджетного процесу подає пропозиції із вказаною сумою потреб у фінансуванні на наступний бюджетний період. Після загального зведення всіх бюджетних пропозицій і повного узгодження ве-

личини фінансування, до бюджетних установ доводяться граничні обсяги видатків за загальним фондом державного бюджету. Граничні обсяги не завжди відповідають заявленим бюджетним пропозиціям.

3. *Неможливість точного прогнозування майбутніх потреб у фінансуванні (контингент тощо) через регламентовані строки бюджетного процесу.* Бюджетні установи повинні подавати свої бюджетні пропозиції в липні місяці. Для вищих навчальних закладів це означає досить складну проблему – неспівпадіння навчального року та фінансового року вимагає прогнозувати набір студентів на наступний навчальний рік в той час, коли ще не здійснено набір в поточному році (в вересні). Тобто, точність таких прогнозів погіршується.

4. *Неможливість використання залишку на рахунку понад місячні видатки (в межах запланованих асигнувань).* Невикористані в кінці місяця кошти по загальному фонду не залишаються на рахунках бюджетних установ у вигляді залишків, а спрямовуються органами ДКУ для потреб інших учасників бюджетного процесу.

5. *Неспівпадання реального рівня фінансової незалежності ВНЗ із задекларованими намірами.* В програмі економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» на 2010 – 2014 рр. [4, с.32], яка розроблена Комітетом з економічних реформ при Президенті України вказуються основні напрямки розвитку галузі освіти, а саме: підвищення самостійності навчальних закладів у розпорядженні фінансовими ресурсами; розширення можливостей навчальних закладів залучати додаткові кошти за рахунок легалізації інституту «ендаументу» – благодійних цільових некомерційних фондів; використання грантової підтримки дослідних проектів та освітніх інновацій; розширення списку платних послуг, що надаються за навчальними закладами. Таким чином, підвищення самостійності ВНЗ у розпорядженні фінансовими ресурсами означає або їх виключення з Державного бюджету України, або залучення інших механізмів, про які ще не оголошено. Так само і з коштами ендаументу – чи будуть вони включатися до спеціального фонду кошторису, і тим самим до коштів державного бюджету.

6. *Необхідність вдосконалення управління та контролю за діяльністю державних ВНЗ єдиним розпорядником чи іншим органом.* Кошториси вищих навчальних закладів затверджують розпорядники коштів вищого порядку – галузеві міністерства і відомства, Міністерство освіти і науки України. Недосконалість управління системою ВНЗ характеризується розпорощенням її за підпорядкуванням, зокрема: на початок 2009/10 навчального року у сфері управління МОН України перебувало 293 ВНЗ I–IV рівнів акредитації, Міністерства охорони здоров'я України – 56, Міністерства аграрної політики України – 47, Міністерства культури і туризму України – 35, Міністерства транспорту та зв'язку України – 20, Міністерс-

тва внутрішніх справ України – 13, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту – 10, Державного комітету лісового господарства України – 8, по 5 ВНЗ I–IV рівнів акредитації підпорядковані Міністерству оборони України і Міністерству праці та соціальної політики України. 169 ВНЗ I–IV рівнів акредитації перебувають у сфері управління інших міністерств (відомств) [5, с.49].

Отже, визначена значна залежність у розпорядженні власними коштами бюджетних установ (надходжень за спеціальним фондом кошторису) від наказів Державного казначейства та Кабінету міністрів України. Для збільшення ефективності господарської діяльності зазначених установ, а також для підвищення їх фінансової автономії пропонуємо виокремити кошти спеціального фонду з Державного бюджету, а також розглянути можливість переведення їх з обслуговування ДКУ до банківських установ.

Визначена необхідність централізації головних розпорядників коштів, які виділяються для освіти (в т.ч. для ВНЗ) на рівні міністерства Освіти і науки України для підвищення керованості, прогнозування та контролю за процесом витрачання бюджетних ресурсів на дану галузь.

Доведена необхідність перенесення строків подання бюджетних пропозицій установами освіти з липня на вересень через неспівпадіння навчального та фінансового років для покращення прогнозування майбутньої потреби в державному фінансуванні.

Література:

1. Стратегічне управління вищим навчальним закладом: монографія / В.М. Огаренко, С.Я. Салига, В.М. Гельман, В.О. Желябін, О.В. Яришко. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2009. – 416 с.
2. Студентські новини – статистика. Скільки ВНЗ та студентів в Україні? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zaparu.net/studnews/114-statistics/137-statosvita.html>
3. Бюджетні установи: бухгалтерський облік та оподаткування / За ред. В.І. Лемішовського. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», «Інтлект-Захід», 2007. – 1104 с.
4. Програма економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» на 2010 – 2014 рр. – 87 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf
5. Міністерство Економіки України. Цілі Розвитку Тисячоліття – Україна 2010. Національна доповідь – Київ, 2010. – 108 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.undp.org.ua/.../ua_52412MDGS_UKRAINE2010_REP_ukr.pdf